

- نام درس: اصول و روشهای تدریس
- تعداد واحد: 2
- تعداد ساعات تدریس در هفته: 3
- نوع درس: تخصصی
- تلخیص و تنظیم: دکتر نوریه انصارین

- فصل اول: مفهوم یادگیری (Learning)
- تعریف :

فرایند تغییرات نسبتاً پایدار در توان رفتاری، احساس و ادراک فرد در اثر تجربه را یادگیری می نامند.

- رابطه ی یادگیری و عملکرد یا رفتار:

یادگیری ایجاد توان بالقوه ای است که در شرایط زمانی و مکانی مناسب در اثر انگیزه و گرایش تبدیل به رفتار آشکار یا عملکرد می گردد.

- مکاتب یادگیری
- رفتارگرایی Behaviorism
- شناخت گرایی Cognitivism
- انسان گرایی Humanism
- رفتارگرایی رفتار انسان را در مسیر همه جانبه ی محیط بررسی می کند و به خود انسان و نقش آفرینی او سهم اندکی قائل است.
- تعمیم و تمییز دو مفهوم بنیادین این رویکرد است.
- تعمیم: انتقال یادگیری از یک موقعیت به موقعیت جدید و نا آشنا
- تمییز (فرق گذاری): تفاوت قائل شدن بین یک پدیده و پدیده ی دیگر
- عمده ترین نظریه های رفتارگرایی در حوزه ی یادگیری
- نظریه شرطی شدن کلاسیک
- نظریه شرطی شدن فعال
- نظریه مجاورت
- نظریه شرطی شدن کلاسیک یا نظریه (محرک- پاسخ) یا S-R
- پاولوف معتقد است اگر یک محرک فیزیولوژیک مانند غذا

را که پاسخی غیر شرطی (ترشح بزاق دهان) را در پی

دارد، چندین بار همراه یک محرک شرطی (زنگ یا نور چراغ)

بکار ببریم، با حذف محرک فیزیولوژیک (غذا) و بکارگیری محرک

شرطی (زنگ یا چراغ)، پاسخ شرطی (ترشح بزاق) را دریافت خواهیم کرد.

- نظریه شرطی شدن فعال
  - اسکینر معتقد است اگر بعد از بروز یک رفتار خودانگیخته یا خود بخود ، تقویت یا تنبیهی صورت گیرد، در تکرار یا عدم تکرار آن موثر است.
  - تقویت باعث افزایش تکرار رفتار می گردد.
  - تقویت به دو شکل انجام می گیرد:
- 1- تقویت مثبت: یعنی دادن یک تقویت کننده اولیه مانند غذا یا یک تقویت کننده ثانویه مانند هدیه
- 2- تقویت منفی: حذف یک مورد آزار دهنده یا اذیت کننده
- عواملی که باعث کاهش تکرار یا حذف کامل رفتار می گردند عبارتند از:
- 1) تنبیه: اعمال ضرب و شتم ، انتقاد شدید، تمسخر، ریشخند و ...
  - 2) خاموشی: بی توجهی به یک رفتار
  - 3) سیری یا اشباع: ارائه ی تقویت کننده های بسیار زیاد تا ایجاد دلزدگی
  - 4) محروم کردن
  - 5) جریمه کردن
  - 6) تقویت رفتارهای مغایر
- نظریه مجاورت
  - برخی نظریه پردازان یادگیری معتقدند ، تنها مجاورت ، همایندی و جفت شدن دو رویداد یا دو پدیده با ایجاد تداعی موجب یادگیری می گردد.
- در اینجا محرک و پاسخی وجود ندارد ، فقط ملاحظه ی یک طرف معادله باعث تداعی طرف دیگر می گردد و برعکس.
- **کاربرد رفتارگرایی در آموزش و پرورش**
  - روش های تدریس مستقیم ، آموزش برنامه ای ،
  - روش تمرین و تکرار ، ارائه تکلیف ،
  - ارزیابی های مستمر و منظم و
  - ارائه تشویق ها
- از نشانه های تأثیر رفتارگرایی بر آموزش و پرورش است.
- شناخت گرایی
- این رویکرد انسان را در یادگیری فعال می داند و در کنار محیط بر تفکر و حل مسأله تأکید دارد و رفتار را حاصل ترکیب و تلفیق محرک ها با ساخت شناختی انسان می داند.

مفهوم پردازش اطلاعات، مفهومی است که این مکتب به عنوان هسته اصلی تفکر و عمل انسان تلقی می کند.

شناخت گرایان یادگیری را فرایند جهت دار، فعال و وابسته به فعالیتهای ذهنی و فکری می داند که به دانش پیشین و ساخت شناختی یادگیرنده وابسته است.

• مراحل یادگیری بر مبنای رویکرد شناخت گرایی

1. محرک بیرونی
2. توجه و ثبت با اندام حسی (نیاز و علاقه)
3. ادراک انتخابی (انتخاب از میان خواص محرک ثبت شده)
4. ثبت در حافظه کوتاه مدت (ظرفیت 5 تا 7 داده)
5. رمزگردانی (ارتباط دادن اطلاعات جدید به دانسته های پیشین-طبقه بندی اطلاعات و یافتن الگوی مشخص- سازماندهی مطالب و ایجاد تجسم ذهنی-تبدیل اطلاعات به واحدهای کوچک....)
6. ثبت در حافظه ی بلند مدت یا پایدار (ذخیره اطلاعات، ارتباط موضوع جدید با موضوعات منسجم قبلی، کنترل توجه انسان در درک پدیده های محیطی) شبیه قفسه کتاب
7. بازیافت یا فراخوانی (محرک جدید باعث رجوع به حافظه ی بلند مدت می شود.)
8. بازخورد (اگر محرک جدید با اطلاعات و دانسته های پیشین هماهنگی داشته باشد، آنها تقویت و تثبیت می گردند در غیر این صورت اطلاعات قبلی اصلاح شده یا تغییر می یابد)

• کاربرد شناخت گرایی در آموزش و پرورش

- کاربردهای روش های مکاشفه ای و حل مسأله ای ،
  - روش های ایجاد انگیزه، طرح سوالات برانگیزاننده و اساسی،
  - انجام آزمایش برخلاف انتظارات، بیان وقایع تاریخی و چگونگی کشف موضوع و
  - بیان کاربرد های موضوع در زندگی
- از جمله موارد کاربرد رویکرد شناخت گرایی در آموزش است.
- انسان گرایی
  - این مکتب بر ارتباط و پیوند ناگسستنی بین عواطف و تفکر انسان تأکید داشته و بر آزادی انسان و توجه به پیچیدگی های وجودی وی اهمیت زیادی قائل است.
  - نظریه پردازان این مکتب بر رشد فردی، رشد احساس مسئولیت و خودپنداره مثبت تأکید کرده و معتقدند پاداش درونی، انگیزه و محرک اصلی در یادگیری است.

- کاربرد انسان‌گرایی در آموزش و پرورش
- بر مبنای این رویکرد معلم فراهم آورنده ی امکانات و محیط یادگیری است.
- صداقت و ارزش‌گذاری به احساسات و تفکرات و مهارت‌های فراگیران،
- احساس همدلی با فراگیران ،
- برقراری ارتباط انسانی مناسب و ایجاد احترام متقابل،
- آزاد بودن فراگیران در انتخاب تجربیات یادگیری،
- ارزیابی کلاس بر اساس پیشرفت فردی،
- ارزیابی توسط خود فرد،
- ارائه تکلیف به صورت پروژه ای و متناسب با علایق فرگیرنده
- از نشانه های تاثیر مکتب انسان‌گرایی بر آموزش و پرورش است.
- فصل دوم :تدریس و مفاهیم مرتبط با آن
- مفهوم تدریس ارتباط تناتنگی با دو مفهوم آموزش و پرورش دارد.
- مفهوم آموزش:به ارائه اطلاعات ، دانش ها ،مهارتها و تجارب به فراگیران آموزش گفته می شود.
- آموزش فعالیتی هدفدار و از پیش تعیین شده است.
- مفهوم پرورش:کمک منظم و مستمر به رشد جسمانی، شناختی ، اخلاقی و اجتماعی هر فرد با هدف شکوفایی استعداد های بالقوه پرورش نامیده می شود.
- آموزش وسیله ی پرورش است.
- مفهوم تدریس Teaching
- در نظام آموزش و پرورش به آن بخشی از فعالیتهای آموزشی که در کلاس درس و با حضور معلم و دانش آموز اتفاق می افتد تدریس گفته می شود.
- هدف کلی تدریس باید کمک به رشد تفکر منطقی و تفکر انتقادی در فراگیران است.
- مفهوم تفکر منطقی
- تفکری که مبنای حل مسأله است و شامل مراحل زیر می باشد:
- 1. تعریف مسأله
- 2. ارائه ی فرضیه ها
- 3. جمع آوری اطلاعات و دانسته ها
- 4. ارزیابی شواهد و تجزیه تحلیل داده ها
- 5. نتیجه گیری
- مفهوم تفکر انتقادی

یک فرایند شناختی فعال ، هدفمند و سازماندهی شده که به وسیله ی آن تفکر خود و دیگران را بررسی کرده و درک خود از وقایع را روشن نموده و ارتقاءمیبخشیم .

- (نمایش فیلم)
- ویژگی های تفکر انتقادی:
- ❖ جستجوی حقیقت
- ❖ کنجکاوی اندیشمندانه و داشتن روحیه پرسشگری
- ❖ روشمند، نظام مند و هدفمند بودن
- ❖ گستردگی ذهن، ذهن باز و دید وسیع
- ❖ انعطاف پذیری و بی تعصبی
- ❖ شک گرایی معقول
- ❖ صداقت خردمندانه
- چهار ویژگی خاص مفهوم تدریس
- 1- وجود تعامل بین معلم و دانش آموز
- 2- فعالیت براساس اهداف معین و از پیش تعیین شده
- 3- طراحی آموزشی منظم با توجه به موقعیت و امکانات
- 4- ایجاد فرصت و تسهیل یادگیری
- نظریه اصلی تدریس
- نظریه ی تدریس وحدت یافته: نظریه ای جامع که شمول عام بر تمامی نظریه های تدریس دارد.

تمامی نظریه های تدریس مبتنی بر سه دسته از مطالعات هستند:

الف) توصیفی

ب) تجویزی

ج) هنجاری

و پاسخ به سه سوال را در برمی گیرند:

- 1-چه چیزی باید تدریس شود؟
  - 2-چگونه باید تدریس شود؟
  - 3-چه روش و کارکردی باید مد نظر باشد؟
- فرایند تعیین و تنظیم برنامه درسی
  - 1) تعیین وضع موجود
  - 2) تعیین موقعیت مطلوب (هدف نهایی تدریس)
  - 3) تعیین محتوای برنامه
  - 4) تجزیه ، سازماندهی و تعیین برنامه ی درسی
  - کارکردهای تدریس
  - ❑ ایجاد انگیزه
  - ❑ کنش متقابل
  - ❑ کسب اطلاعات جدید

- ذخیره سازی و اصلاح مجدد اطلاعات
- انتقال اطلاعات
- تحول فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی
- .....
- فصل سوم: ارتباط و نقش آن در فرایند تدریس
- مفهوم ارتباط Communication
- در علوم ارتباطات مفهوم ارتباط معانی گوناگونی نظیر انتقال و انتشار آگاهی ها، اندیشه ها، ایجاد پیوند اجتماعی، اشتراک فکر و تفاهم دارد.
- تعریف ارتباط :فرایند انتقال پیام از فرستنده به گیرنده و بالعکس، با استفاده از علائم و نمادهای مشترک به منظور تأثیر، کنترل و هدایت
- هدف از ارتباط : ایجاد معنی مشترک بین فرستنده و گیرنده
- پیام به خودی خود دارای هدف نیست بلکه هدف آن به طور مستقیم وابسته به شرایط فرستنده و گیرنده دارد.
- انواع روشهای ارتباطی
- ارتباط ارادی و ارتباط غیرارادی
- ارتباط رسمی و ارتباط غیر رسمی
- ارتباط فردی و ارتباط جمعی
- ارتباط یک طرفه و ارتباط دو طرفه
- ارتباط کلامی و ارتباط غیر کلامی
- ارتباط ارادی و ارتباط غیرارادی: با برنامه ریزی و حساب شده یا بدون آنها
- ارتباط رسمی و ارتباط غیر رسمی: در محیط های رسمی یا غیر آن
- ارتباط مستقیم و غیر مستقیم: بدون واسطه و چهره به چهره و یا با واسطه و غیر شخصی
- ارتباط فردی و ارتباط جمعی: بین دو یا چند نفر و بیشتر به صورت مستقیم و شخصی و یا ارتباط بین یک نفر با یک گروه یا جمع کثیر
- ارتباط یک طرفه و ارتباط دو طرفه: از فرستنده به گیرنده و تمام یا از فرستنده به گیرنده و بالعکس با تغییر نقش
- ارتباط کلامی و ارتباط غیر کلامی (ارتباط با رمزهای کلامی: کلمات یا انتقال پیام با رمز های غیر کلامی: حرکات بدن، رنگ، صدا و...)
- سه سازه ی اصلی ارتباط

1) فرستنده ی پیام

فرستنده پیام شخص، سازمان یا وسیله ای است که پیام را رمزگزاری و به گیرنده یا گیرندگان ارسال می کند.

ویژگی های فرستنده پیام: خودشناسی، مخاطب شناسی، تسلط بر محتوای پیام، آشنایی با اصول و روشهای ارتباط

• (2) پیام: یک تولید عملی و فیزیکی از منبع رمزگذار است.

• صحبتها، نوشته ها، نقاشیها، حرکات بدن، حالات چهره شکل های مختلفی از پیام است.

• در هر پیامی 3 عامل یا سازه وجود دارد:

• 1- کدها یا علائم (طبیعی، تصویری، قراردادی)

• 2-محتوای پیام

• 3-نحوه ارائه پیام

گیرنده پیام

• گیرندگان کسانی هستند که مخاطب پیام هستند .

• برای شناخت گیرندگان باید به ویژگی های زیر توجه نمود:

❖ ساخت شناختی مخاطبان

❖ بستر اجتماعی

❖ سطح توانایی ارتباط

❖ اشتراک معنی

❖ خودپنداره

• موانع ارتباط

□ بحث شفاهی

□ جالب توجه نبودن پیام

□ انتقال منفی

□ رویایی شدن یا در خود فرورفتن

□ عدم درک

□ عوامل فیزیکی نامناسب

تدریس = ارتباط

• فصل چهارم: مدیریت کلاس درس

• مدیریت کلاس درس

کلاس درس= سیستم اجتماعی

دانش آموزان= گروه های اجتماعی یا اجتماع کوچک

برای فعالیت های آموزشی اثر بخش باید به ویژگی ها، خواسته ها، نیاز ها و باور های این گروه اجتماعی توجه نمود.

مدیریت کلاس درس مستلزم داشتن مهارت در کارکرد هایی چون:

1- طراحی

2-سازماندهی

3- رهبری

4-نظارت

5-کنترل

6-ارزشیابی می باشد.

*محیط آموزشی متشکل از سه منبع:

1-فیزیکی 2- اقتصادی 3- انسانی

*انواع فعالیت های آموزشی :

1- تعاملی 2- غیر تعاملی (پیش تعاملی و پس تعاملی)
• *توجه به سلسله مراتب نیاز ها در فرایند تدیس و یادگیری
توجه به تامین نیاز های سلسله مراتب مازلو و رفع آنها از پایین به بالا بدون تقدم و تاخر (مثلث نیاز های مازلو)

*برنامه ریزی برای انضباط و کنترل مدیریت کلاس درس

*عوامل موثر خارج از کلاس درس در کنترل کلاس :

برخی رفتار های مشکل آفرین دانش آموزان ریشه در خارج کلاس درس دارند مانند طرد کودکان توسط والدین. فقر. مشاهده خشونت در محیط و رسانه ها . نا امیدی از آینده . گروه همسالان نامناسب و .....

غیر از عوامل فوق عوامل داخل مدرسه نیز موثرند مانند: طبقه بندی دانش آموزان براساس ثروت ،کلاس های متراکم ، فقدان قدرت معلم ، تصمیم گیری های نا معقول مدیران، بخشنامه های نامناسب و ارتباط ضعیف بین مدرسه و خانواده ناتوان در ارائه رفتار مستقل (محتاج تشویق و پاداش ،جستجوی کمک ،حمایت و تایید وانتظار نوازش)

انواع رفتار های بسیار نامطلوب

1- تجاوز فیزیکی (فشار دادن یا کشیدن دیگران ، غلغله دادن، زد و خورد، فرمان دادن ، اذیت و آزارو....)

2- پیوستن به همتا (مبالغه، ادا درآوردن و ....)

3- جلب توجه (درآوردن صداهای غیر ضروری مانند کوبیدن مداد روی میز،انداختن کتاب ، تکان دادن میز و صندلی ، بلند کردن پاها، انتقال یادداشت به دیگران)

4- همآورد جویی در قدرت (بلند صحبت کردن ، ایجاد اختلال در کلاس ، عدم اطاعت از قدرت ، آدامس جویدن)

5- اختلاف انتقادی (انتقاد وشکایت مداوم ،خندیدن بدون دلیل و آشفته کردن حواس دیگران ، سوت زدن ، فریاد زدن ، صدای مهیب درآوردن)

• راهبرد هایی برای مقابله با رفتار های بسیار نا مطلوب

1- محروم کردن از تقویت : عدم توجه به رفتار دانش آموز و عوض کردن موضوع و جلب توجه دیگر دانش آموزان به موضوع جدید . این کار باید در طول زمان بار ها انجام شود تا رفتار خاموش گردد.

2- تقویت کردن رفتار مطلوب : معلم در کنار عدم توجه به رفتار نامطلوب دانش آموز در صورت بروز یک رفتار مطلوب فوری آن را تقویت می کند.

3- کاهش یا حذف محرک نامطلوب : مثلا بدون ذکر کلمه (تقلب) هنگام تقلب دانش آموزان صندلی آنها را با خون سردی تمام از هم جدا کنید .

4- تنبیه ملایم (اخم کردن، نزدیک شدن به دانش آموز خطاکارو...))

5- انزوای اجتماعی (معلم برای زمانی کوتاه مثلا یک هفته دانش آموز را در انزوا قرار می دهد یعنی عدم توجه ، نگرفتن امتحان ، عدم ملاحظه تکالیف و ....)
• راهبردهایی برای مقابله با رفتارهای نامطلوب ضعیف

برای برخی از رفتارهای نامطلوب نیاز به استفاده از کمک روان شناسان و مشاوران است.

در کنار این ها می توان از شیوه های زیر استفاده کرد :

1- فراخوانی : جلب و درگیر کردن دانش آموز در فعالیت های مدرسه

2- سرمشق گیری : ارائه الگو به دانش آموز با نشان دادن فیلم ، برنامه مستند وداستان افراد مطلوب

3- تقویت کردن (الف) واکنش مثبت دانش آموز به خواسته معلم (تشویق و تمجید .....)

ب) در مرحله دوم تقویت کمی دیرتر اما با مقدار بیشتر انجام گیرد ، تا به مشکل دهی رفتار مطلوب منجر شود

4- قرار دادن توافقی : معلم با دانش آموز قرارداد می ببندد که در صورت انجام فلان کار یا عدم انجام فلان کارمعلم نیز درمقابل فلان پاداش را خواهد داد. پاداش ها باید غیرمادی باشد (مثلا اجازه تعریف داستان ، لطیفه و...)

مهارت های مدیریتی معلم :

- 1- تسلط بر کلاس درس
  - 2- توجه عمیق
  - 3- تیزبینی و چابکی
  - 4- نرمی و ملایمت
  - 5- هوشیاری و مواظبت کردن گروهی
  - 6- تلاش بسیار زیاد برای کنترل سوگیری
  - 7- داشتن طرح درس منعطف و کارآمد
  - 8- تغییر و تنوع در تدریس
  - 9- تنظیم برنامه و جدول زمانی فعالیت ها
  - 10- پیش بینی و تهیه مواد و منابع مورد نیاز
  - 11- پیش بینی جایگزین های مختلف در هنگام تغییر شرایط احتمالی
- فصل پنجم: هدف های آموزشی و منابع تعیین آنها
  - هدف: دیوئی معتقد است به منزله ی روشی است برای دگرگون کردن موقعیت موجود
- هدف شایسته هدفی است که با توجه به اوضاع موجود اتخاذ شود.
- هدف مرحله نهایی یک سلسله فعالیت مستمر است.

ویژگی هدف خوب: 1- توالی

2- پیش بینی

← C ..... ← A ← B

- اصول طراحی هدف
- 1. تناسب هدف با روش و وسیله
- 2. تغییرپذیر و انعطاف پذیر
- 3. برانگیزاننده و فعال بودن هدف (قابل دسترس و جذاب)
- 4. متناسب با اوضاع و احوال و محیط فراگیر
- 5. عینی و قابل تصور بودن هدف
- منابع تعیین اهداف آموزشی
- 1) نیاز فراگیران
- 2) نیازهای جامعه
- 3) دیدگاه متخصصان
- 4) دیدگاه رهبران سیاسی

اهداف آموزشی باید از صافی روانشناسی یادگیری و فلسفه تعلیم و تربیت عبور کند.

پالایش اهداف = نیک بخشی آموزشی

- طبقه بندی بنجامین بلوم

3 دسته برای تعیین اهداف آموزشی وجود دارد:

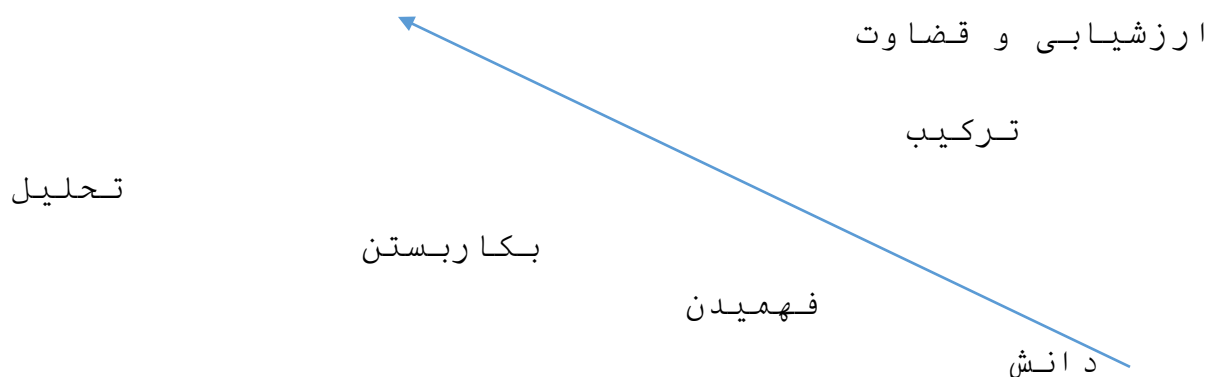
الف) حیطه شناختی

ب) حیطه عاطفی

ج) حیطه روانی- حرکتی

• **حیطه شناختی**

- حیطه شناختی شامل دانش، فهمیدن، بکار بستن، تحلیل، ترکیب، ارزشیابی می باشد.

- 1) دانش
- 2) فهمیدن
- 3) بکار بستن
- 4) تحلیل
- 5) ترکیب
- 6) ارزشیابی و قضاوت

• 1) دانش

- پایین ترین سطح یادگیری در حیطه شناختی، کسب دانش و معلومات است. شامل شناخت اصطلاحات، واقعیت های مخفی، راهها و وسایل برخورد با امور جزئی، شناخت راههای آن، شناخت روال ها و توالی ها، طبقه بندی ها، شناخت ملاک ها، شناخت روش ها، شناخت اصل ها و تعمیم ها و شناخت نظریه ها و ساخت هاست.

• 2) فهمیدن

- توانایی پی بردن به مفهوم مطلب و بیان آن با جمله ای که خود شخص می سازد.

•
• (الف) ترجمه یا برگرداندن: به شکلی دیگر بیان کند مثلاً جدول ،الگو، مدل بکشد یا شعر را به نثر برگرداند.

• (ب) تفسیر: بازبایی مفاهیم در ذهن و ایجاد ترکیبی تازه ،توان تشخیص نکات اساسی و جداکردن قسمت های کم اهمیت تر.

• (ج) برون یابی: مهارت در تعمیم یا بکارگیری اطلاعات در طول زمان به منظور پیش بینی نتایج خاص مثلاً شعری خارج از کتاب درسی را تفسیر کند.

• (3) بکار بستن

• توانایی کاربرد اصول علمی، فرضیه ها ،قضیه ها و مفاهیم انتزاعی و انتقال دانش به روش جدید و بکاربردن قواعد حل مسئله در مسئله جدید.

• (4) تحلیل

• بر شکستن مطلب به اجزای تشکیل دهنده ی آن و یافتن روابط بین اجزا و نحوه ی سازمان دهی آنها.

• (5) ترکیب

• دانش آموز بتواند عواملی را که در مرحله تحلیل تفکیک کرده به طریقی نو برای دریافت یک معنی جدید و نوظهور ترکیب کند. (بدیحه پردازی و نوآوری)

• (6) ارزشیابی و قضاوت

• قضاوت درباره ی امور ،اطلاعات و حتی روش های روبروشدن با مسائل است.

• (ب) حیطه ی عاطفی

• نگرش ها و عواطف ،مذهب ،خانواده ،دوستی ،روابط و باورها دریافت کردن : آگاه شدن از وجود یک پدیده (ارزش)، فعال شدن فراگیر

• پاسخ: پاسخ دادن به پدیده ای که متوجه اش شده ایم و واکنش به آن (تمایل و علاقه شدید)

• ارزشگذاری: مبتنی بر درونی کردن دسته ی معینی از ارزشها سازماندهی ارزشها: ادغام ارزشهای مختلف ،رفع تعارض ها و ایجاد نظام ارزش جدید.

• تبلور ارزشها در شخصیت: فراگیر دارای نظامی از ارزشهاست که رفتار وی را به مدت طولانی کنترل می کند و در نهایت نوعی شخصیت در وجود او پدیدار می گردد.

• (شخصیت یعنی مجموعه کارهایی که ما هر روز و به تکرار انجام می دهیم.)

- در این مرحله رفتار انعکاس شخصیت و نظام ارزشی است.
-
- (ج) حیطه ی روانی-حرکتی
- هماهنگی عصب (روان) وعضله (حرکت): خیاطی ، رانندگی، دوچرخه سواری
- مهارتهایی که نیاز به تسلط یا چیرگی دارند در این حیطه قرار می گیرند.
- شامل مراحل زیر است:
- مشاهده و تقلید:مشاهده در بچه های کوچک،مسواک ،تراشکاری،معلمی،رفتار مربی
- اجرای عمل بدون کمک:روش تقلید ساده ،اجرای آگاهانه تر،مانند کاهش وابستگی شاگرد به مربی
- دقت در عمل:دقت ،سرعت و ظرافت ،تمرین و تکرار در نتیجه کاهش اشتباهات .
- هماهنگی حرکات:برقراری هماهنگی بین مجموعه ای از اعمال با رعایت نظم و کارایی لازم.چندین حرکت به طور همزمان مانند رانندگی و استفاده از ماشین تایپ
- عادی شدن عمل

- فصل ششم:طراحی آموزشی و مراحل تحلیل و تنظیم آن
- هدف از طراحی آموزشی،پیش بینی و نظم دادن به فرصتها و استفاده بهینه از امکانات در فرایند یاددهی -یادگیری است.
- معلمان و طرحان آموزش باید کلیه درون داده ها و امکانات موجود در موقعیت را بررسی و مجموع فعالیتهای لازم برای تحقق اهداف را با نگاه سیستمی، پیش بینی و تنظیم نمایند.
- گام اول:تحلیل و تنظیم اهداف آموزشی
  - هدف های آموزشی بیان کننده وضعیت مطلوب دانش آموزان در یک رویداد آموزشی اند.
  - هدف های مفید دارای ویژگی های زیر هستند:
- ❖ دانش آموز محور
  - ❖ توصیفی از نتایج یادگیری
  - ❖ صریح و قابل فهم
  - ❖ قابل مشاهده و اندازه گیری
  - مراحل نگارش اهداف
- 1.تعیین هدف کلی
  - 2.تبدیل هدف کلی به اهداف واسطه ای یا جزئی
  - 3.تبدیل اهداف واسطه ای به اهداف عینی و قابل مشاهده (رفتاری)
  - 4.بازنگری و تنظیم مجدد اهداف آموزشی

- اهداف کلی اهدافی هستند که در پایان یک دوره آموزشی باید تحقق یابند. این اهداف به صورت عبارات کلی و مبهم با مدت زمان بیشتر برای تحقق بیان می گردند.
- نمونه افعال مورد استفاده : یادبگیرد، بفهمد، آشنا شود،.....
- مثال: درس روشها و فنون تدریس باید مهارتهای تدریس دانشجویان را تقویت کند.
- آشنایی دانشجویان با روشها و فنون تدریس
- از طریق بیان اهداف کلی می توان اهداف واسطه ای و عینی را تدوین نمود و به آنها جهت داد.
- تبدیل اهداف کلی به اهداف واسطه ای
- اهداف واسطه ای (مرحله ای یا جزئی) از هدف های کلی سرچشمه می گیرند، اما نسبت به آنها محدودتر و مشخص ترند و نسبت به هدف های عینی جامعیت و شمول بیشتری دارند.
- نمونه ای افعال مورد استفاده در نوشتن اهداف واسطه ای:
- لذت بردن
- ارزش گذاری
- تصدیق کردن
- دریافتن
- دوست داشتن
- تمایل داشتن
- از عهده برآمدن
- دانستن
- فهمیدن
- درک کردن
- کسب کردن
- باورکردن
- قدر دانی کردن
- فکر کردن
- تبدیل اهداف واسطه ای به اهداف عینی و قابل مشاهده
- هدف های آموزشی عینی به آن دسته از هدف هایی گفته می شوند که نوع رفتار و قابلیت هایی را که انتظار داریم دانش آموز پس از یک فعالیت آموزشی به آنها برسند مشخص می کنند.
- این اهداف باید کاملا مشخص و صریح باشند و دقیقا باید افعالی بکار روند که عمل یا رفتار خاصی را تعریف کند یا توضیح دهد.
- علاوه بر صراحت باید قابل مشاهده و اندازه گیری باشند.

- نمونه ای از افعال: تحلیل کردن، پیش بینی کردن، تعیین کردن، توضیح دادن، مجزا کردن، تقسیم کردن، استنباط کردن، صحبت کردن، فهرست کردن، انتخاب کردن، نوشتن، محاسبه کردن، کشیدن، آزمایش کردن و ...
- مثال:
- دانش آموز باید بتواند قسمتهای مختلف قلب را بر اساس کتاب درسی دقیقاً مشخص کند.
- دانش آموز با یک متر، طول و ارتفاع مبله‌های داخل اتاق را اندازه گیری نماید.
- دانش آموز بتواند قطعه شعری را بر اساس معیارهای گفته شده نقد نماید.

ویژگیهای هدفهای عینی خوب تعریف شده:

- رفتار مورد انتظار صریح، دقیق و قابل مشاهده باشد.
- موقعیتی که رفتار باید در آن مشاهده شود یا انجام گیرد، مشخص شده باشد.
- سطح اجرا (درجه موفقیت) باید دقیقاً مشخص شود.

کارکرد هدف عینی خوب تعریف شده:

- تمرکز روی برنامه درسی
- طراحی رخدادهای آموزشی موثر
- طراحی شیوه های ارزشیابی معتبر
- اجرای موثر تدریس
- گام دوم: تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی
- تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی فرایندی است که در آن

- رخدادهای و تجارب یادگیری،

- نوع ارتباط بین هدف ها،

- گروههای تدریس-یادگیری،

- رفتار ورودی

و اولین گام آموزشی بر اساس ارزشیابی تشخیصی تحلیل و تعیین می شود.

1-رخدادهای آموزشی

به مجموعه فعالیتهای معلمان و دانش آموزان در یک زمان مشخص برای تحقق یک هدف معین، رخداد آموزشی گفته می شود.

2- رابطه بین اهداف آموزشی

باید به گونه ای اهداف آموزشی را مرتب کنیم که یادگیری های ساده در پایین و یادگیری های مشکل در بالا قرار گیرند.

3- تعیین رفتار ورودی

مهارت‌ها و توانایی‌هایی که دانش‌آموزان باید قبل از شروع یک فعالیت آموزشی از خود نشان دهند تا بتوانند با موفقیت به اهداف اجرایی دست یابند.

4- ارزشیابی تشخیصی

از این طریق می‌توان مشخص کرد دانش‌آموزان معلومات، توانایی‌ها و مهارت‌های لازم برای ورود به مطلب جدید دارند یا نه؟

ارزشیابی تشخیصی معمولاً با سنجش آغازین یا آزمون رفتار ورودی انجام می‌شود.

5- تعیین گام اول آموزشی

دانش‌آموز قبل از ورود به کلاس و در موقعیتهای آموزشی دیگر مهارت‌هایی را کسب کرده است. معلم باید شناختی از اطلاعات و معلومات قبلی آنان داشته باشد تا بتواند نخستین گام آموزشی یعنی نقطه شروع تدریس خود را مشخص کند.

- گام سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی (الف) تحلیل و تعیین محتوا
- محتوا شامل اصول و مفاهیمی است که به دانش‌آموزان ارائه می‌شود تا ورود آنان را به فعالیتهای آموزشی و رسیدن آنان رابه هدف های آموزشی نهایی امکانپذیر نماید.
- مطالب و فعالیتهای پیشنهادی باید با هدف های کلی، واسطه ای و عینی مطابق و همسو باشند.
- تهیه و تنظیم محتوای آموزشی در ایران بر عهده ی «دفتر تحقیقات و برنامه ریزی و تالیف کتابهای درسی» وزارت آموزش و پرورش است.
- در صورت نقص یا کمبود معلم می‌تواند با تهیه و تنظیم محتوای دیگر آن را جبران کند.
- اصول و ضابطه های تهیه و تنظیم محتوای آموزشی
- 1- میزان علاقه ، رغبت و توانایی دانش‌آموزان
- 2- مفاهیم ، اصول و قوانین هر علم (اطلاعات ، میراث علمی، دانش اندوخته شده هر علم)
- 3- ساخت علوم مختلف (شیوه سازماندهی دانش اندوخته هر علم)
- 4- توالی مطالب
- 5- تازگی موضوع

- 6- میراث فرهنگی
- 7- پروراندن مفاهیم اساسی و روشها
- 8- ارتباط با مسائل روز
- 9- انطباق با مدت زمان آموزش
- 10- پایه ای برای آموزشهای مداوم
- 11- فرصت مناسب برای فعالیتهای یادگیری چندگانه
- (ب) تحلیل و تعیین روش آموزش
- به فعالیتهای آموزشی معلم در کلاس روش آموزشی اطلاق

می گردد.

- انتخاب روش تدریس بر اساس تحلیل موقعیت
- سازماندهی فعالیتهای گروهی دانش آموزان
- هدایت گروههای یادگیری مشارکتی
- رهبری آموزش انفرادی و صامت خوانی در کلاس
- (ج) تحلیل و انتخاب وسایل آموزشی:
- ابزارهایی برای کمک به کسب دانش، مهارتها و نگرشهای مطلوب بوده و به عنوان حامل پیام آموزشی، ارتباط دهنده معلم و دانش آموز در موضوع درسی هستند.
- برای ارتباط معلم و دانش آموز، گریزی از استفاده از وسایل آموزشی نیست.
- انواع وسایل آموزشی

الف) وسایل آموزشی معیاری

- وسایلی که از یادگیرنده خواسته می شود برای نشان دادن آموخته هایش آنها را تشریح کند، تفسیر کند، دوباره بسازد و یا مشخص کند.

ب) وسایل آموزشی تسهیل کننده

- تنها نقش این وسایل کمک به دانش آموز برای درک بهتر مطلب یا اطلاع بیشتر از موضوع فعالیت مورد نظر است.
- معیار انتخاب وسایل کمک آموزشی
- 1. هدف های عینی: بهترین معیار انتخاب وسیله است.
- 2. ویژگیهای آموزشی وسیله
- 3. ویژگیهای فنی وسیله (توانایی انتقال پیام مورد نظر، سهولت کاربرد، قابلیت حمل و نقل، سهولت دستکاری و تعمیر و...)

4. امکانات اجرایی (تعداد فراگیران، وضعیت و اندازه کلاس، زمان، در دسترس بودن، اقتصادی بودن و..)
- گام چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی
- ارزشیابی ملاک و مدرکی برای بررسی میزان تحقق اهداف آموزشی است.
- فراهم آوردن اطلاعات مفید برای تصمیم گیری آتی است.
- قضاوت در مورد یک برنامه می باشد.
- با تحلیل نتایج ارزشیابی میزان موفقیت معلم در دستیابی به اهداف آموزشی را نشان می دهد.
- باعث اصلاح و تقویت فرایند تدریس شده به بهبود عملکرد معلم کمک می کند.
- مراحل تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی
- تغییرات مورد نظر، چه به صورت مکتوب و چه در ذهن معلم باید دقیقاً تعریف و مشخص شود.
- معیار موفقیت دانش آموزان (معیار مطلق یا نسبی) تعیین گردد.
- تنظیم سوالات (عینی: بسته پاسخ ویا تشریحی: باز پاسخ) براساس انتظارات معلم از بازده تنظیم گردد.
- ساختن و نمره گذاری

انواع ارزشیابی از نظر زمان :

- 1- تشخیصی
  - 2- تکوینی
  - 3- پایانی
- انواع ارزشیابی از نظر تفسیر نتایج:
- 1- معیاری یا ملاکی
  - 2- هنجاری

روشهای مختلف ارزشیابی

1. مشاهده
  2. از طریق انجام کار
  3. شفاهی
  4. کتبی (1. استاندارد 2. معلم ساخته)
- معلم ساخته: 1- عینی (چند گزینه ای، صحیح - غلط، جور کردنی، کامل کردنی، کوتاه پاسخ)
- 2- انشایی یا ذهنی (محدود پاسخ، گسترده پاسخ یا تشریحی)
- فصل هفتم: طرح درس روزانه و سالانه

- طرح درس راهنمای معلم و چارچوبی منظم و سازماندهی شده برای رخدادهای آموزشی است.
- در یک طرح درس خوب تنظیم شده حداقل باید سازه هایی همچون موضوع درس، رؤوس مطالب، هدف کلی درس، اهداف جزئی و رفتاری، رفتار ورودی دانش آموزان، ارزشیابی تشخیصی دانش آموزان ، ارزشیابی تکوینی، فعالیتهای آموزشی، روش تدریس، وسایل آموزشی مورد نیاز، شیوه ارزشیابی در پایان کلاس و فعالیتهای تکمیلی بیرون از کلاس مورد بررسی و توجه قرار گیرد.

- مراحل تنظیم طرح درس ترمی
- 1- محاسبه تعداد هفته ها ، روزها و ساعتها برای آموزش یک درس (منهای تعطیلات ، جلسات ارزشیابی تشخیصی، تکوینی، پایانی)
- 2- تقسیم محتوای درس با توجه به اهمیت و کیفیت مطالب و با توجه به هدف های آموزشی بر کل ساعات آموزش، با احتساب فرصتهای لازم برای تمرین و مرور درس
- 3- نوشتن هدف کلی درس (هدف رفتاری لازم نیست)
- 4- نوشتن فعالیتهای تکمیلی
- چگونه محتوای آموزشی یک دوره را برنامه ریزی کنیم؟
- یک دوره آموزشی ممکن است شامل یک هفته ، یک ماه ، یک ترم یا یک سال تحصیلی باشد. تنظیم کننده ی برنامه درسی باید محتوای یک دوره را بر اساس هدف ، نتایج و زمان تخصیص داده شده ، به مراحل و جلسات مختلف تقسیم کند. زیرا برای تحقق اهداف تعیین شده باید برنامه ها و فعالیتهای آموزشی به تناسب توانایی یادگیرندگان و زمان مورد نظر، ساختاری منظم و هدفمند داشته باشد.

- مراحل تنظیم طرح درس روزانه

- 1- تعیین موضوع یا عنوان درس به صورت دقیق
- 2- تعیین هدف کلی
- 3- نگارش عناوین فرعی

- 4- نگارش هدف های جزئی
  - 5- نگارش هدف های رفتاری
  - 6- تعیین رفتار ورودی
  - 7- تهیه و تنظیم سوالات برای ارزشیابی تشخیصی
  - 8-تنظیم مراحل ارائه محتوا
  - 9- تعیین رئوس ارائه
  - 10- انتخاب وسایل و رسانه
  - 11- تعیین زمان آموزش
  - 12- پیش بینی نحوه ارزشیابی بعد از درس
  - 13- تعیین فعالیتهای تکمیلی
- فصل هشتم: روش تدریس و انواع آن
- روش تدریس: مجموعه تدابیر منظمی که معلم برای هدایت فعالیتهای به منظور دستیابی به اهداف آموزشی با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می کند.
- انتخاب صحیح روش تدریس از عناصر مهم تحقق اهداف آموزشی به شمار می رود.
- روشهای تدریس مبتنی بر انتقال مستقیم:
- روش یادسپاری، روش سخنرانی، روش تلفیقی و روش نمایش علمی
- روش یادسپاری:
- یکی از قدیمی ترین و متداول ترین روشهای آموزش به ویژه در رشته هایی چون آموزش زبان ، ادبیات و تاریخ است.
- هدف اصلی این روش ایجاد مهارت دریافت درست اطلاعات و ذخیره سازی آنها در حافظه ، به منظور بازیافت و بکارگیری آنها در فعالیتهای مختلف علمی است.
- مراحل اجرای روش به یادسپاری بر اساس دیدگاه لورسان و پرسلی
- 1- توجه به مطلب: آگاهی دانش آموز از موضوع یادگیری و تمرکز روی مفاهیم ، قواعد و قوانین آن.
- هر چه مطالب و اطلاعات سازمان یافته تر و منظم تر ، یادسپاری و ذخیره سازی آن آسانتر.
- هرچه توجه بیشتر ، یادسپاری آسانتر
- شیوه های توجه و به یادسپاری:
- طبقه بندی و سازماندهی موضوعات

- خط کشیدن زیر مفاهیم اصلی
- تهیه فهرست معانی و بیان به زبان خود
- تعمق و تفکر در مورد مطالب و تعیین روابط آنها
- 2- نظام اتصال:
- اتصال دو مطلب آشنا و ناآشنا برای یادسپاری مطلب ناآشنا
- روشهای اتصال:

الف) اتصال کلمه: در این روش وظیفه اصلی معلم فراهم سازی شرایط تولید واژه های اتصال و در برخی موارد ایجاد مواد بصری یا کمک به دانش آموز برای تولید آنهاست. (house = خانه حوض تصویر حوض

ب) کلمه جایگزین: روشی برای تداعی مطالب . برای تبدیل یک مفهوم نامحسوس به یک مفهوم محسوس و معنی دار که طی آن کلمه یا عبارتی که به نظر می رسد با کلمه یا عبارتی که از نظر آوایی یا معنایی شبیه آن است.

- دموکراسی دمای کرسی
- ج) کلمه کلید: کلمه ای که بازنمایی یک تفکر طولانی تر و یا پند تفکر تابع را تداعی می کند.
- موضوع :جامعه باز و علل پیشرفت آن(کلمه دموکراسی)

3- بسط تصاویر حسی

دریافت یک مطلب آموزشی از چند کانال حسی وقتی دانش آموزان موضوعی را از معلم می شنوند ،می بینند و لمس می کنند ،یا می بویند و می چشند ،پیوند قوی تری در ذهن آنها ایجاد می شود و بر قدرت تداعی آنها افزوده می گردد.

4- تمرین یادآوری مطالب

برای پایداری اطلاعات موجود در حافظه ،استفاده از راهبردهای تمرین ضروری است.

تمرین باید متنوع،معنادار،هدفمند و به قدر کافی تقویت کننده باشد.

تمرین با تکرار محض متفاوت است.

- محاسن روش یادسپاری:

1. تقویت و فال نگه داشتن مطالب
2. پایه ای برای تفکر و ارتباط
3. روش مناسب برای به ذهن سپردن اصول،قواعد،قوانین و حقایق علمی
4. قابلیت اجرا به صورت فردی و گروهی

5. مناسب برای حفظ و نگه داری مفاهیم اعتقادی، تاریخ، فرهنگ، زبان و ادبیات
  6. تقویت خوداتکایی، استقلال در یادگیری، احساس تسلط و کنترل بر آینده
  7. ارزانترین روش آموزشی
- محدودیتهای روش یادسپاری:
    1. احتمال عدم تقویت تفکر و تحلیل و نقادی
    2. نامناسب برای تقویت خلاقیت، حل مسأله و پژوهش
    3. عدم تقویت همکاری متقابل بین دانش آموزان
    4. عدم تربیت افراد مبتکر و فعال برای زندگی اقتصادی و اجتماعی
  - مراحل اجرای روش سخنرانی
  - مرحله اول : آمادگی برای سخنرانی
  - مرحله دوم : مقدمه سخنرانی
  - مرحله سوم : متن و محتوای سخنرانی
  - مرحله چهارم : جمع بندی و نتیجه گیری
  - مرحله اول : آمادگی برای سخنرانی
- الف) آمادگی از نظر تجهیزات : وسایل آموزشی مانند فیلم ، تلوزیون ، اسلاید و... که معلم با توجه به هزینه های موجود مورد استفاده قرار میگیرند
- ب) آمادگی از نظر زمان : برای سخنرانی زمان مناسب لازم است و سخنران باید متن سخنرانی خود را با توجه به زمان تنظیم کند
- ج) آمادگی عاطفی : تلاش سخنران برای کاهش ترس و اضطراب ناشی از حضور در جمع با توجه به روش های موجود
- مرحله دوم : مقدمه سخنرانی
- مقدمه سخنرانی شامل موارد زیر است :
- 1- ایجاد رابطه بین معلم و دانش آموز : برای ایجاد رابطه می توان به مواردی مانند : پرسیدن نام دانش آموزان ، معرفی خود ، گفتن لطیفه و حکایت های کوتاه ، خاطره کوتاه و جالب صحبت های گرم و صمیمی و ... اشاره نمود

2- جلب توجه دانش آموزان : شیوه های جلب توجه دانش آموزان به سخنرانی متعدد است . مانند طرح سوال ، بحث و گفتگو ، استفاده از وسایل بصری و...

برای جلب توجه دانش آموزان توجه به نکات زیر ضروری است :

الف) شناخت علایق و خواسته های دانش آموزان

ب) فراهم کردن سرخ های انگیزشی

ج) بیان صریح هدف ها

د) استفاده از پیش سازمان دهی

ه) پیش آزمون و فعال کردن آگاهی و اطلاعات دانش آموزان

• مرحله سوم : متن و محتوای سخنرانی

نکاتی که در نوشتن متن باید به آن ها توجه نمود :

1*-جامع بودن محتوا (حاوی تمامی حقایق ، مفاهیم و اصول مورد نیاز)

2*-سازماندهی منطقی محتوا :

سازماندهی به یکی از روش های زیر ممکن می شود :

الف) رابطه جزء با کل (گفتن اجزاء و ارتباط دادن آن ها با کل یا برعکس ، گفتن کل و تقسیم آن به موضوعات جزئی و جزئی تر)

ب) همبستگی سلسله ای : شامل مراحل زیر است :

1- بیان عواملی که مساله از آن ها ناشی می شود.

2- توضیح و تشریح مسئله

3- تشریح معیار راه حل های مسئله

4- بررسی و ارزشیابی راه حل ها

5- بررسی راه حل های اجرایی پذیرفته شده

ج) سازماندهی بر اساس مقایسه

سیستم یک مقایسه شامل موارد زیر است :

1- مبنای مقایسه

2- بیان ویژگی موضوع الف بر اساس معیار

3- بیان ویژگی موضوع ب براساس معیار

4- مقایسه و نتیجه تشابهات و اختلافات

5- نتیجه گیری مقایسه

3*- استمرار توجه دانش آموزان در طول ارائه محتوا

فعالیت هایی که می توانند به توجه دانش آموزان استمرار بخشند عبارتند از :

(الف) تغییر دادن محرک (مثلا تغییر لحن و صدا و حرکات معلم)

(ب) تغییر کانال های ارتباطی (مثلا تغییر کانال ارتباطی از سمعی به بصری)

(ج) فعالیت های جسمی (تفریحات کوچک ، استراحت دادن های کوتاه و...)

(د) استفاده از طنز

(ه) شور و حرارت سخنران

(و) پرسش و پاسخ در حین سخنرانی

• مرحله چهارم : جمع بندی و نتیجه گیری

می توان جمع بندی را به شیوه های زیر انجام داد :

_از دانش آموزان بخواهیم نکات مهم درس را بیان کنند

_به سوالات دانش آموزان پاسخ دهیم

_نکات مهم و اساسی درس را گوشزد کنیم

محاسن و محدودیت های روش سخنرانی

محاسن :

1- برای کلاس های پرجمعیت روش مطلوبی است

2- ارزان است

3- در بررسی اطلاعات کلی و پیوند دادن مجموعه اطلاعات به هدف های زندگی و برانگیختن انگیزه مفید است

4- قابلیت انعطاف دارد و معلم می تواند متناسب با شرایط و زمان محتوای آن را تغییر دهد

محدویت ها :

1- اگر دانش آموز قسمتی از سخنرانی را به علت بی توجهی

و... از دست بدهد ، کل مطلب را از دست داده است

2- دانش آموزان منفعل هستند

3- بیشتر از حس شنوایی استفاده می شود

4- تفاوت های فردی دانش آموزان در آن لحاظ نمی شود

5- گاهی طولانی و خسته کننده است

6- سازگار و متناسب معلمی هم نیست چون لحن ، صدا ، زبان ، روانی سخن ، آرامش و نظم برای این روش تعیین کننده است
روش نمایش علمی (روش آموزش مهارت های علمی)

یکی از روش های قابل اجرا در یادگیری مهارت های علمی ، به ویژه در موقعیت هایی که امکانات و تجهیزات برای آموزش محدود باشد ، روش نمایش علمی است .

در این روش دانش آموز مهارت های خاصی را بر اساس دیدن ، شنیدن و تمرین کردن چه به صورت فردی و چه به صورت جمعی می آموزند .

معلم می تواند با کمترین امکانات مهارتی را به تعداد زیادی از دانش آموزان در زمانی محدود بیاموزد.

برای درس هایی که در حوزه روانی حرکتی قرار دارند می توان استفاده کرد.

• مراحل اجرای روش نمایش علمی

مرحله اول : آمادگی و جهت دهی : باتوجه به اهداف درس ، وسایل کار را قبل از انجام نمایش در کلاس ، آماده و چندبار آن ها را بازبینی کند .

مرحله دوم : توضیح و نمایش : بیان اهداف درسی برای دانش آموزان و توضیح و نمایش علمی به صورت واضح و روشن

مرحله سوم:تمرین منظم: پس از توضیح و نمایش مهارت تمرین منظم آغاز می شود. تعیین تعداد تمرینات و تناسب آنها در این روش است.

سه نوع تمرین وجود دارد: 1-تمرین هدایت شونده {با حضور

مستقیم} 2-تمرین نمیه مستقل 3-تمرین مستقل

بعد از تمرین باید بلافاصله بازخورد داد و رشد یادگیری دانش آموز را تشویق نمود.

مرحله چهارم: ارزشیابی: ارزشیابی باید براساس میزان پیشرفت عملکرد دانش آموز در مهارت مورد نظر تعیین می گردد.

مراحل پیشرفت تقسیم بندی می شود و برای هر مرحله نمره ای در نظر گرفته می شود.

محاسن و محدودیت های روش نمایش علمی

الف) محاسن:

1- مناسب برای آموزش مهارت های علمی

2- بکارگیری اشیا حقیقی در آموزش

3- کسب اطلاعات با حواس پنج گانه

4- کلاس فعال و عدم خستگی دانش آموزان

5- امکان کاربرد موارد یادگیری در زندگی واقعی

• ب) محدودیت ها

1- به تجهیزات و امکانات آموزش نیازمند است و هزینه بیشتری دارد.

2- در کلاس های پرجمعیت غیر قابل اجرا است.

3- تفکر سطح بالا و خلاقیت را کمتر تقویت می کند.

روش تدریس تلفیقی

یکی از رایج ترین روش ها است. معمولا تلفیقی از سخنرانی و بحث گروهی و مطالعات فردی است.

معلم علاوه بر بیان مطالب وظیفه رهبری گروه را بر عهده دارد تا فعالیت ها هماهنگ گردد.

• مراحل اجرای روش تلفیقی

مرحله اول: انتخاب اطلاعات جدید با توجه به تجارب و ساخت شناختی دانش آموزان.

مرحله دوم: فراهم آوردن زمینه و ایجاد انگیزه و توضیح و تشریح موضوع همراه با بازنمایی های دیداری و تصویری

مرحله سوم: فراهم سازی زمینه پرسش و پاسخ و بحث گروهی آزاد.

مرحله چهارم: دریافت ارائه بازخورد. حتی اگر سوال و پاسخ دانش آموز درست نباشد منابع بازخورد منفی باشد باید با نگاهی صمیمی و واکنشی دوستانه و همراه استدلال دانش آموز را متوجه اشتباهش بکند.

مرحله پنجم: طراحی تمرین مطالعات انفرادی موجب تسلط دانش آموزان بر موضوع یادگیری می شود.

• محاسن و محدودیت های روش تلفیقی

الف) محاسن:

- 1- برای دروس مختلف کاربرد دارد.
- 2- در کلاس های پرجمعیت قابل کاربرد است.
- 3- محدود به یک روش نسبت و ترکیبی می باشد.
- 4- انعطاف پذیر است و می توان بر اساس شرایط تغییر داد.
- 5- ارزشیابی پیشرفت آسان است.

ب) محدودیت ها:

- 1- نیاز به مهارت هماهنگی و سازمان دهی دارد و به دلیل ضعف معلمان اغلب دچار هماهنگی است.
  - 2- بیشتر به یادسپاری و یادآوری مطالب ختم می شود.
  - 3- معلم تسلط چندانی بر کلاس ندارد زیرا اغلب در حال صحبت کردن است.
- روش های تدریس مبتنی بر تعامل
  - روش های تدریس مبتنی بر تعامل فعالیت هایی هستند
سنجیده و نظم درباره موضوع یا مسئله ای خاص در فضایی کاملاً اجتماعی و آزاد از نظر بیان اندیشه و تصمیم گیری دانش آموزان با مشارکت فعالانه در فعالیت های آموزش مسئولیت یادگیری را بر عهده میگیرد. آنها با مذاکره و مباحثه اطلاعات خود را مبادله می کنند و در مورد راه حل های انتخاب شده به قضاوت می نشینند و از اندیشه و نگرش های یکدیگر با ذکر دلایل متکی بر حقایق و مفاهیم و اصول علمی دفاع می کنند.
  - انواع روش های تدریس مبتنی بر تعامل:

روش پرسش و پاسخ

روش ایفای نقش

روش بحث گروهی

روش بدیعه پردازی

روش پرسش و پاسخ:

در این روش معلم دانش آموزان را به تفکر و تلاش درباره مفهومی جدید یا بیان مطلبی جدید تشویق میکند. وی تفکر خود را به دانش آموزان دیکته نمیکند. بلکه چون آینه ای تفکرات و احساسات آنها را میسازد و با اظهار نظرهای منطقی، ادراک ها فعالیت های دانش آموزان را جهت میدهد.

روش پرسش و پاسخ بر 3 اصل متکی است:

- 1- وجود سوال یا مسئله ای که کنجکاوی دانش آموزان را برانگیزد و آنان را وادار به تلاش ذهنی کند .
  - 2- طرح سوال های متوالی برای تداوم فعالیت های ذهنی
  - 3- هدایت تلاش ذهن برای کشف آگاهانه مسئله به طوری که نتیجه آن به خلاقیت فکری و کسب دانش منجر شود .
- محاسن و محدودیت های روش پرسش و پاسخ

الف) محاسن:

- 1- تقویت اعتماد به نفس
- 2- ایجاد علاقه و تقویت تفکر خلاق
- 3- تقویت قدرت استدلال و قدرت اظهار نظر
- 4- تشویق دانش آموزان به شرکت در بحث و فعالیت های آموزش و در نتیجه یادگیری موثر
- 5- افزایش انگیزه فعالیت و مطالعه تحقیق

ب) محدودیت ها :

- 1- نامناسب برای کلاس پر جمعیت
  - 2- مستلزم هدف های مشخص و وقت زیاد
  - 3- به انحراف کشیده شدن بحث در صورت عدم تسلط معلم
  - 4- عدم امکان اجرا در تمامی دروس مشخص و هدف های زیاد
- روش ایفای نقش:

ایفای نقش به معنایی که در اینجا به کار میرود به مهارتهای خاص هنری مثل بازیگری در تئاتر و سینما نیازی ندارد بلکه معلم بنا به موقعیت و هدف و موضوع مورد نظر به عنوان یک روش از آن استفاده میکند.

• افرادی که در روش ایفای نقش شرکت دارند عبارتند از:

- 1- معلم یا مسئول اجرا
- 2- دانش آموزان یا ایفا گران نقش
- 3- سایر دانش آموزان یا مشاهده کنندگان

مراحل اجرای ایفای نقش:

مرحله اول: تعیین موضوع و طرح مسئله: مسئله به روشنی توسط معلم تشریح میشود. موقعیتی که قرار است به تصویر

کشیده شود تبیین میشود و به توصیف صحنه، شرایط، فعالیتها و مکالمات پرداخته میشود.

مرحله دوم: انتخاب ایفاگران نقش و تعیین نقشهای آنها نقش از لحاظ احساسی، رفتاری و... تشریح شده و داوطلبان ایفای آن انتخاب میشوند البته معلم معیارهایی نیز برای انتخاب آنها دارد.

مرحله سوم: فراهم کردن امکانات و پردازش صحنه معلم باید وسائل و امکانات لازم را فراهم کرده و به کمک ایفاگران به طراحی صحنه اقدام میکند.

مرحله چهارم: آماده کردن دانش آموزان برای مشاهده ترغیب دانش آموزان دیگر به مشاهده فعال و اظهارنظر و تحلیل نتایج و ارائه نمایش.

مرحله پنجم: اجرای نمایش

مرحله ششم: بحث و ارزشیابی نمایش

مرحله هفتم: اجرای مجدد نمایش (در صورت لزوم و برای تفسیرهای جدید).

مرحله هشتم: بحث و ارزشیابی مجدد (در صورت اجرای مرحله هفتم)

مرحله نهم: تقسیم تجارب و تعمیم آنها
• محاسن و محدودیت های روش ایفای نقش:

الف) محاسن

1- تحلیل رفتارها و ارزشهای فردی

2- ایجاد راهبرد هایی برای حل مسائل میان فردی

3- رشد و همدلی نسبت به دیگران

4- کسب اطلاعات درباره ارزشها و مسائل اجتماعی و احساس امنیت در ابراز عقاید

5- ایجاد رابطه عاطفی در فرایند یاددهی-یادگیری

6- رفع کمرویی دانش آموزان با شرکت در اجرای نمایش

ب) محدودیت ها

1- برای تحقق هدف های پیچیده ی آموزشی مناسب نیست.

2- به دلیل ظاهر نمایشی و هنری یک روش آموزشی جدی تلقی نمیشود.

3- به اجرای درست، معلم کارآمد، صرف وقت کافی و تهیه تدارکات نیاز دارد.

روش بحث گروهی:

بحث گروهی، گفتوگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که مورد علاقه مشترک شرکت کنندگان در بحث است.

- مراحل اجرای روش بحث گروهی:

مرحله اول : آمادگی و برنامه ریزی :

معلم باید نیاز ها، میزان معلومات، علایق و تجارب قبلی دانش آموزان را که نقش اصلی در این روش دارند به طور دقیق بررسی کند و سپس براساس آنها هدف هایی را که یادگیرندگان پس از اجرای روش باید به آنها برسند مشخص کنند. سپس معلم باید زمینه های مشترک و نحوه آرایش و ساخت ارتباطی گروه را پیش بینی کند.

مرحله اول شامل مراحل زیر است:

- 1- انتخاب موضوع: موضوع باید مباحثه ای باشد یعنی متخصصان و افراد آگاه به نتیجه قطعی نرسیده باشند.
- 2- فراهم کردن زمینه های مشترک : دانش آموزان برای آماده شدن به بحث گروهی نه تنها به تجارب (سمعی و بصری) نیاز دارند بلکه باید روش های صحیح کسب اطلاعات را از منابع مختلف یاد گرفته باشند

3 - تعیین نحوه آرایش شبکه های ارتباطی

انواع آرایش ارتباطی :

1- دایره ای

2- نیم دایره

3- چندکانالی

4- ردیفی

4 - انتخاب افراد و تعیین نقش آن ها

الف (اداره کننده یا رهبر گروه) معلم یا یکی از دانش آموزان)

ب (دانش آموزان یا شرکت کنندگان

ج (منشی گروه) برای یادداشت تصمیمات و نتایج بحث)

د (شخص مطلع یا مهمان

ه (ناظر یا ارزیاب) خارج از محدوده ی بحث قرار دارد)

مرحله دوم : روش اجرای بحث گروهی

مهم ترین مساله در اجرای روش بحث گروهی ، مشخص کردن وظایف اعضای شرکت کننده در بحث است.

1- وظایف معلم :

الف (فراهم کردن امکانات

ب (شرکت در بحث

ج (کنترل و هدایت بحث

2-وظایف دانش آموزان :

الف (درباره موضوع مورد بحث فکر و مطالعه می کنند

ب (عقاید خود را مطرح می کنند

ج (به دقت به جریان بحث و گفت و گو گوش می دهند

د (انتظار نداشته باشند که نظر آن ها حتما پذیرفته شود

ه (نظر خود را به طور صریح بیان کنند

• محاسن و محدودیت های روش بحث گروهی

الف (محاسن :

_تقویت همکاری و احساس دوستی

_فراهم آوردن فرصت خودارزیابی برای اعضای گروه

_تقویت اعتماد به نفس و روحیه ی انتقادی

_کاهش هراس از جمع

__ تقویت قدرت مدیریت و رهبری دانش آموزان

__ افزایش قدرت استدلال و اندیشه

(ب) محدودیت ها :

- غیر قابل اجرا برای کلاس های پر جمعیت
- نا مناسب بودن برای دانش آموزان ابتدایی
- نیاز به مهارت بالای معلم

روش یادگیری مشارکتی

روشی است که در آن :

1- دانش آموزان به منظور تسلط بر محتوا و مواد آموزشی به صورت گروهی کار میکنند.

2- اعضای هر گروه از دانش آموزانی با موفقیت بالا. متوسط و پایین تشکیل شده است.

3- اعضای هر گروه از نژاد ها و فرهنگ ها و جنسیت های مختلف دانش آموزی اند.

4- نظام پاداش به جای فرد مدار . گروه مدار است.
• رویکرد های مختلف یادگیری مشارکتی:

1- تقسیم دانش آموزان به گروه های پیشرفت تحصیلی:

الف) تقسیم دانش آموزان به گروه 4-5 نفری

ب) هر گروه شامل دانش آموزان قوی-متوسط-ضعیف

ج) مطالعه موضوع و تمرین

د) ارزیابی تک تک افراد و نمره دهی به کل گروه

ه) مقایسه عملکرد کلی گروه ها و انتخاب گروه برتر

2- گروه های بازی - مسابقه

این رویکرد شبیه گروه های پیشرفت تحصیلی است تنها تفاوت این با رویکرد قبلی در آزمون هایی است که همچون مسابقه بین اعضای گروه های مختلف به اجرا در می آید.

اعضای گروه با مطالعه و تمرین خود را برای انجام مسابقه آماده می کنند . میانگین نمرات هفتگی امتیاز کل گروه را تعیین میکند. مدت زمان فعالیت حدود 6 هفته است.

4- فعالیت های تکمیلی :

این روش که به صورت فعالیت تکمیلی 1 و 2 اجرا میشود گروه ها تشکیل میشوند و هر فرد وظیفه خود را در آن انجام میدهد سپس یک فرد متخصص و ماهر از هر گروه با نمایندگان گروه

های دیگر مباحثه و تبادل نظر میکند و به گروه خود بر میگردند و بر مبنای آن اصلاحاتی را انجام میدهند .

نمرات تک تک اعضا در امتیاز گروه موثر است.
• محاسن و محدودیت های روش یادگیری مشارکتی

الف) محاسن:

1_ پیشرفت تحصیلی

2_ ارتقاء روابط اجتماعی

3_ تقویت مهارت های حل مسئله مشارکتی

ب) محدودیت:

1- مشکل رهبری و هدایت

• روش بدیعه پردازی

• مهم ترین اصل در روش بدیعه پردازی استفاده از قیاس

هاست و بر 4 نگرش جدید استوار است:

1- خلاقیت در فعالیتهای روزمره دارای اهمیت است

2- خلاقیت به هیچ وجه اسرار آمیز نیست

3- اصول خلاقیت در همه ی رشته ها یکسان است

4- سبک تولید فراورده ها و نظریه های علمی در افراد و گروهها به هم شباهت دارند

برای تمرین روش بدیعه پردازی از 3 نوع قیاس استفاده می شود:

1- قیاس شخصی یا همانند سازی: دانش آموز خود را در جای عناصر و اشخاص دیگر قرار می دهد یعنی از وجود خود خالی می شود.

2- قیاس مستقیم: مقایسه ساده دو موجود یا دو مفهوم است. لزوماً همه جهات آن دو همسان نیستند بلکه با پس و پیش کردن شرایط یک موضوع یا یک موقعیت واقعی دارای مسأله با یک موقعیت دیگر به سادگی صورت می پذیرد تا نظر جدیدی از یک مسئله ارائه شود.

3- تعارض فشرده: توصیف 2 کلمه متضاد یا متناقض از یک موضوع است که عمیق ترین و وسیع ترین بینش را سبب می شود.
• مراحل اجرای روش بدیعه پردازی

2 شیوه برای اجرای روش بدیعه پردازی وجود دارد:

* شیوه اول: نگاه به مسائل و دیدگاههای آشنا در پرتو بینش تازه و جدید.

مرحله اول: توصیف مسئله یا وضعیت جدید

دانش آموزان موضوع آشنا مانند شهروند بی قانون را توصیف کنند و سپس معلم از آنها بخواهد توصیف قبلی را کنار بگذارند و با یک دیدگاه جدید این موضوع را توصیف کنند.

مرحله دوم: قیاس مستقیم

از منظر جدیدی به موضوع نگاه کنند و شباهت شهروند بی قانون را مثلا با انواع ماشین ها بیان کنند.

شهروند بی قانون مانند وانت یا نیسان آبی بی ترمز

مرحله سوم: قیاس شخصی

دانش آموز خود را جای ماشین نیسان بی ترمز قرار دهد و شرایط را شرح دهد.

مرحله چهارم: تعارض فشرده

دانش آموزان برای موضوع چند قیاس فشرده پیشنهاد می دهند و از میان آنها یکی را انتخاب می کنند.

مثلا قانون مدار بی قانون حرکت بخش نابود کننده

مرحله پنجم: قیاس مستقیم

دانش آموزان به انتخاب و ارائه قیاس مستقیم دیگری مبتنی بر تعارض فشرده می پردازند

مثال: گاو رها شده در گاو بازی

کرگدن خشمگین سیرک

مرحله ششم: بررسی مجدد تکلیف

از دانش آموزان سوال می شود که چگونه می توان از عبارت «گاو باز رها شده در گاو بازی» برای توصیف شهروند بی قانون استفاده کرد؟

تکلیف: نوشتن انشاء در مورد موضوع

*شیوه دوم: معنی دار ساختن مفاهیم و عقاید جدید نا آشنا به وسیله مفاهیم آشنا

مرحله اول: عرضه و توضیح اطلاعات درباره موضوع جدید

معلم توضیح کوتاهی در مورد موضوع جدید مانند «مردم سالاری» ارائه می دهد.

مرحله دوم: پیشنهاد قیاس مستقیم

معلم پیشنهاد می دهد مفهوم مردم سالاری (موضوع جدید) و بدن انسان (موضوع آشنا) را با هم مقایسه کنند و در دو ستون بنویسند.

مرحله سوم: قیاس شخصی (به ندرت مورد استفاده است)
مرحله چهارم: مقایسه موضوع با مفهوم آشنا
دانش آموز به توصیف هر جز بدن و مقایسه آن با مفهوم مردم
سالاری می پردازد.

انسان	مردم سالاری
هرسلول	هر فرد
مغز	قانون
عضلات	ارتش

مرحله پنجم: استفاده از مهارت های آموخته شده
استفاده از قیاس غیر زنده به جای قیاس زنده
مثلا: ماشین به جای انسان با مردم سالاری مقایسه می شود.

ماشین	مردم سالاری
قطعات	افراد
نداشتن بنزین	فقدان آزادی
پنچری	عدم اجرای قانون توسط یک فرد

مرحله ششم: تحلیل و نگارش قیاس ها با بهترین نثر ممکن
• محاسن و محدودیت های روش بدیعه پردازی

الف) محاسن

- 1- افزایش خلاقیت و تقویت احساس اعتماد به نفس
  - 2- تقویت روابط اجتماعی مطلوب
  - 3- توجه به واکنش ها و نظرات دیگران
  - 4- پی بردن به اهمیت تفکر گروهی و مشارکت اندیشه ها
- ب) محدودیت ها

- 1- امکان اجرا در کلاس های پرجمعیت، پایین است.
  - 2- به معلم رهبر و توانمند نیاز دارد.
- روش های تدریس مسئله محور

تدریس مسئله محور یکی از رویکردهای جدید در فرآیند فعالیت های آموزشی است که در آن معلم به هیچ وجه اقدام به انتقال اطلاعات نمی کند بلکه می کوشد با ایجاد یک موفقیت جدید همراه ابهام و تحیر دانش آموزان را به تفکر، تجسس و پژوهش وادار کند.

انواع روش های تدریس مسئله محور

- روش گردش علمی
- روش آزمایشگاهی
- روش اکتشافی
- روش کاوشگری
- روش واحد محور

روش گردش علمی

این روش گامی برای مطالعه جامعه است که با توجه به هدف های معین آموزشی ، از طرف معلم و دانش آموزان طراحی و تنظیم می شود .

روش گردش علمی از نظر زمان به 4 نوع تقسیم می شود :

1- گردش علمی کوتاه و سریع (یک یا دو نفر از دانش آموزان در طول ساعت تدریس تجربه ای را خارج از کلاس درس مثلا حیاط مدرسه کسب می کنند و به کلاس گزارش می دهند .

2- گردش علمی یک یا دو ساعته (برگزاری تدریس خارج از کلاس و از انجام تحقیق مثلا مطالعه گل ها و گیاهان حیاط مدرسه و ارائه گزارش)

3- گردش علمی روزانه (گردش های علمی با موضوعاتی مانند بازدید از یک نمایشگاه ، کارخانه و ... و ارائه گزارش آن)

4- گردش علمی هفتگی و ماهانه

• مراحل انجام روش گردش علمی

الف) فعالیت های قبل از رفتن به گردش علمی

1- بازدید مقدماتی معلم از محل گردش علمی و صحبت با مسئول آن محل

2- اخذ موافقت مدیر مدرسه

3- اخذ مجوز کتبی از اداره آموزش و پرورش و اولیای دانش آموزان

4- مشخص کردن دقیق هدف گردش علمی

5- مشخص کردن روز وساعت بازدید

6- اقدام جهت تهیه وسیله حمل و نقل و بودجه گردش علمی

7- تهیه و تنظیم سوالات دانش آموزان

8- تعیین وظیفه دانش آموزان درجمع آوری اطلاعات و مدارک جهت تهیه گزارش

9- گوشزد کردن وظیفه دانش آموزان در هنگام بازدید و رعایت نکات ایمنی

10- تعیین نوع لباس و وسایل موردنیاز دانش آموزان

ب (فعالیتهای ضمن گردش علمی

1- انجام بازدید طبق برنامه ریزی قبلی

2- پاسخ به سوالات دانش آموزان

3- هدایت جریان بازدید برای مشارکت فعال همه دانش آموزان

ج (فعالیتهای پس از گردش علمی

نگارش گزارش نهایی و ارائه آن در کلاس توسط تک تک دانش آموزان یا گروه های دانش آموزی

محاسن و محدودیتهای روش گردش علمی

الف (محاسن :

- پیوند فعالیتهای مدرسه با جامعه

- کسب تجارب واقعی

- فعال بودن دانش آموزان

ب (محدودیتهای :

- عدم تکافوی امکانات

- نیاز به زمان بیشتر

- برهم زدن برنامه رسمی مدرسه

روش آزمایشگاهی:

اساس این روش بر یادگیری اکتشافی استوار است ، به این معنی که چیزی مستقیم آموزش داده نمی شود و هم شرایطی فراهم می گردد تا دانش آموزان خود از طریق آزمایش به پژوهش بپردازند و جواب مسئله را کشف کنند . نقش معلم هدایت دانش آموزان و نظارت بر کار آنهاست ، مگر در آزمایشگاه های خطرناک که باید بسیار دقت شود .

نکات مورد توجه :

1- فراهم سازی وسایل و ابزار آزمایش قبل از تدریس

2- انجام آزمایش به صورت تمرینی قبل از آزمایش اصلی توسط معلم

3- پرسش از دانش آموزان برای جلب توجه آنان به موضوع

4- ایجاد شرایطی که همه دانش آموزان بتوانند آزمایش را ببینند

5- گوشزد کردن نکات ایمنی

6- توضیح روش صحیح انجام آزمایش توسط معلم

7- الزام دانش آموزان به تهیه گزارش کتبی
• محاسن و محدودیت های روش آزمایشگاهی

الف (محاسن :

- ❖ با ثبات تر و موثرتر به علت تجربه مستقیم
- ❖ تقویت انگیزه مطالعه و تحقیق
- ❖ تقویت نیروی اکتشاف ، اختراع و تفکر علمی
- ❖ جالب و شیرین بودن و در نتیجه و کمتر بودن خستگی و کم حوصلگی

ب (محدودیت ها :

- ❖ نیاز به وسایل و امکانات و در نتیجه گران تر بودن
- ❖ در صورت انجام غلط آزمایش نتایج غلط خواهد بود و این در دانش آموزان تثبیت می شود .
- روش اکتشافی

این روش معطوف به موقعیتی از تدریس است که در آن دانش آموزان با راهنمایی محدود یا بدون راهنمایی معلم روابط پدیده ها را کشف و یا اندیشه ای جدید تولید می کنند. معلم ممکن است هیچ کدام از اصول یا راه حل های لازم برای کشف را ارائه ندهد. (اکتشاف هدایت نشده)

مراحل اجرای روش اکتشافی

مرحله اول: طراحی و انتخاب یک موقعیت مشکل آفرین یا معما ساز: منظور موقعیتی است که در دانش آموزان حالت عدم تعادل شناختی ایجاد کند و منجر به برانگیختن آنان شود. البته این موقعیت باید با سطح اطلاعات دانش آموز تناسب داشته باشد.

مرحله دوم: ارائه موقعیت معما برانگیز: معلم موقعیت مسئله آفرین و معمایی را به دانش آموزان مطرح می کند.

مرحله سوم: تحلیل اطلاعات و کشف روابط: دانش آموزان به تجسس و جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل می پردازند. شنیدن تمامی پاسخ های دانش آموزان و هدایت آنان به طرف پاسخ صحیح .

مرحله چهارم: بازاندیشی و تحلیل فرایند اکتشاف: معلم می تواند از دانش آموزان بخواهد تا باز اندیشی کنند و مراحل حل معما و تفکر خود را در فرایند اکتشاف مرور کنند.

محاسن و محدودیت های روش اکتشافی

الف) محاسن:

- 1- قابل فهم تر کردن موضوع درس و به حداقل رسیدن فراموشی
- 2- تسهیل رسیدن دانش آموزان از سطوح ابتدایی دانش به سطح بالا تر
- 3- موجب استقلال و خودپاداشی دانش آموزان

ب) محدودیت ها:

- 1- روش اکتشافی راه حل بسیاری از مسائل تعلیم و تربیت نیست زیرا هر کشوری باید مردم خود را به صورت یکپارچه از مجموعه ای از مهارت ها و دانش ها و رفتار های اجتماعی و اخلاقی بهرمنند سازد.
- 2- عدم توازن امکان حل مسئله بین همه دانش آموزان (دانش آموزان باهوش زود تر به کشف می رسند و حق دانش آموزان ضعیف تر ضایع می گردد.)

روش کاوشگری

روش کاوشگری اصولاً روشی پژوهش محور است. اساساً از روش های پژوهش علمی نشأت گرفته و دانش آموز محور است.

- مراحل اجرای روش کاوشگری

- 1- درگیر شدن دانش آموزان با یک موقعیت مسئله دار
- 2- جمع آوری اطلاعات: معلم نباید به توضیح و موقعیت مسئله بپردازد و شناخت مقدماتی درمورد مسئله و ارائه پرسش های جزئی تر
- 3- فرضیه سازی: پس از شناخت مقدماتی حقایق دانش آموزان باید فرضیه هایی را که ذهن ایجاد می شود و کاوشگری را بیشتر هدایت می کند یادداشت کنند (پیش بینی راه حل های احتمالی برای سوال های مطرح شده)
- 4- گردآوری داده ها: دانش آموزان برای رد یا قبول فرضیه های خود باید اطلاعات دقیق را از منابع مختلف مانند کتاب درسی و غیردرسی و روزنامه ها و مجلات علمی و مصاحبه با صاحب نظران و گردش علمی و تجارب مستقیم آزمایشگاهی جمع آوری کنند.
- 5- سازماندهی اطلاعات و نتایج آزمایش: اطلاعات جمع آوری شده بررسی و ترکیب و ارزیابی می گردد تا نتایج پایانی دقیقی ارائه شود.
- 6- تحلیل و نتیجه گیری و تعمیم: نتایج بدست آمده تحلیل می گردد و درستی و نادرستی آنان بررسی می شود و در صورت

امکان نتایج پژوهش به موقعیت های مشابه تعمیم داده می شود.

• محاسن و محدودیت های روش کاوشگری

الف) محاسن:

1- افزایش درک علمی و تفکر خلاق و مهارت های تجزیه و تحلیل

2- کاربرد روش برای هر سن و هر سطحی از دانش آموزان

3- تقویت خود اتکایی و خود کنترلی

4- ارتباط فعالیت های مدرسه با زندگی واقعی

5- تقویت نگرش موقتی بودن و کثرت گرایی در علوم مختلف

6- تقویت استدلال و قضاوت بر اساس شواهد و مستندان علمی

7- افزایش مهارت تفکر منطقی و تفکر انتقادی

ب) محدودیت ها :

1- نیاز به زمان بیشتر

2- نیاز به معلمان با تجربه و آشنا به روش تحقیق

3- با توجه به مقررات مدارس امکان اجرای آن کم است.

• روش واحد محور

شامل یک رشته فعالیت هایی است که حول یک دسته مفاهیم کلی دور می زند و در سه گروه دسته بندی می گردد. (واحد موضوع محور- واحد تجربه محور- واحد پروژه محور)

روش تدریس موضوع محور: در این روش موضوعات مورد مطالعه به صورت واحد های بزرگ و افقی مطالعه می گردد. مثلاً موضوع فرهنگ در جامعه معین و در حوزه های هنر و ادبیات و شرایط اجتماعی مورد مطالعه قرار می گیرد.

روش تدریس تجربه محور: در این روش ارتباط موضوع و فعالیت افقی و عمودی و نقطه اصلی و مرکز فعالیت و عینیت و تجارب قبلی دانش آموزان است. همکاری مشترک بین دانش آموزان و معلمان یک مدرسه و بین معلم و دانش آموزان از پایه های اصلی این روش است. هر کدام بخشی از اطلاعات را جمع اوری کرده و با هم تبادل می کنند و گزارش می دهند.

روش تدریس پروژه محور: پروژه باید جنبه مسئله ای داشته باشد و در طول یک دوره زمانی دانش آموز و معلم و سایر معلمان به صورت مستقیم اثر دارند.

• روش های آموزشی انفرادی

باتغییرات سریع علمی و فنی در جهان دیگر نمی توان باور داشت که پرورش و ارتقای اندیشه افراد تنها محصول رخداد های آموزشی درون نهاد های تربیتی است.

آموزش انفرادی به آموزشی گفته میشود که دانش آموزان در فعالیت های خود مستقل باشند و پیشرفت تحصیلیش بر اساس توان فردی آنها صورت گیرد.

آموزش ها معمولا به دو منظور ظاهر میشوند: یا به صورت یک روش مستقل جایگزین محتوای سنتی میشوند یا به منظور تکمیل یا حمایت از روش های سنتی مورد استفاده قرار میگیرند.

آموزش های انفرادی به صورت حضوری یا از راه دور انجام میشوند. از امکانات آموزشی از راه دور می توان به منابع نوشتاری کتبی، نوارهای ویدئویی، مراکز چند رسانه ای، کنفرانس رایانه ها و امکانات دانشگاه مجازی اشاره نمود. دانش آموزان از راه اینترنت با معلمان خود ارتباط دارند.

اهداف آموزش انفرادی

1- رعایت تفاوت های فردی

2- رشد استقلال در عمل و یادگیری

3- ایجاد مهارت در مطالعه

4- عادت به مطالعه مستمر

5- خود تحولی و خود سنجی

6- یاد گیری در حد تسلط

منابع جزوه:

- شعبانی، حسن (1394) مهارت های آموزشی و پرورشی (روش ها و فنون تدریس)، تهران، انتشارات سمت، چاپ بیست و هشتم

- فتحی آذر، اسکندر (1382) روش ها و فنون تدریس، تبریز، انتشارات دانشگاه تبریز